

Drugi govor o sojenju Ludviku XVI. v narodnem konventu na seji 26. decembra 1792 *

Saint-Just

Ko je bilo ljudstvo zatirano, so bili njegovi branilci preganjani: o vi, ki branite tistega, ki ga obtožuje vse ljudstvo, vi se ne smete pritoževati zaradi te krivice! Kralji so poštenost preganjali na skrivaj; mi pa bomo kraljem sodili pred svetom! Naše razprave so javne, da nas ne bi obsodili, da se obnašamo brezobzirno. O vi, še enkrat, ki branite Ludvika, vi branite vse Francoze pred sodbo, ki jo bo izrekel ves svet! Do zadnjega dobitljivo ljudstvo! Sploh ni hotelo samo soditi svojemu sovražniku; morali smo uporabiti vse, da smo ga prepričali, da se moti prav takrat, ko je toliko družin žalovalo za svojimi otroki in ko so bili najboljši državljani zaradi izdaje in tiranstva pokopani v Aragonni, po celem imperiju in v Parizu, okrog vas!

In vendar se mora nesrečno ljudstvo, ki se osvobaja in kaznuje zlorabo oblasti, še zagovarjati zaradi svojega poguma in poštenosti! O tudi vi, ki se zdite najstrožji sodniki anarhije, nedvomno ne boste pustili, da se o vas govori, da ste bili neizprosnii do ljudstva, do kraljev pa rahločutni! Ni nam več dovoljeno kazati blagosti: mi smo zahtevali izgon Bourbonov, če pa izganjamo tiste, ki so nedolžni, moramo biti še toliko bolj neomajni do tistih, ki so krivi!

Če bi me mogel slišati prijatelj tiranstva, ki bi na skrivaj naklepal, da nas zatre, on bi mogoče še našel način, kako vzbuditi usmiljenje; mogoče bi znal spretno opisati kraljeve sovražnike kot divjake brez človečnosti; tudi zanamcev ne bo pozabil, da bi ganil ponos predstavnikov ljudstva... Zanamstvo, blagoslavljal boš svoje očete; vedeli boste, koliko jih je stalo, da so bili svobodni; njihova kri se danes pretaka po pepelu, ki ga morajo oživiti osvobojene generacije!

Vse, kar ima na zemlji čuteče srce, bo cenilo naš pogum: katero ljudstvo je kdajkoli več žrtvovalo za svobodo! Katero je bilo bolj izdano! Katero je bilo manj maščevano! Naj si kralj sam izpraša vest, kako je v svoji oblasti ravnal z ljudstvom, ki je sedaj samo pravično in veličastno?

Ko ste prvič razpravljali o tem sojenju, sem vam rekel, državljani, da v Državi kralja sploh ni in najsi je med njim in ljudstvom nastala kakšna pogodba, je ta pogodba nelegitimna, suverena ničesar ne zavezuje, on je po svoji naravi nad zakoni; in vendar ste povzdignjeni v civilno sodišče in suveren je na zatožni klopi skupaj s tem kraljem, ki se zagovarja in brani pred vami!

* Proces proti kralju se je nadaljeval 11. decembra. Žironda, ki ni mogla preprečiti procesa in ki je želela rešiti Ludvika XVI, je zdaj predlagala poziv ljudstvu, da bi potrdilo razsodbo.

Dovolili ste, da se ljudsko dostojanstvo tako prizadene! Ludvik je zvrčal svoje napade na ministre, ki jih je sam zatiral in varal. "Sire, je pisal Mourgues kralju 16. junija 1792, dajem vam ostavko; osebne odločitve Vašega Veličanstva mi preprečujejo, da bi izvajal zakone". Drugič se Mourgues opravičuje, ker je bil vladarju svetoval, naj potrdi odlok proti fanatičnim duhovnikom. Kakšen je bil torej vladar, pred katerim se je bilo treba opravičevati za svoje poštenje! In ta človek je bil nedotakljiv! V tak začaran krog ste ujeti; vi ste sodniki, Ludvik tožilec, Ljudstvo pa obtoženec.

Ne vem, kam vas vodi tako sprevrčanje najbolj jasnih pravičnih idej. Past bi bila veliko manj nevarna, če bi Ludvik odklonil vašo jurisdikcijo; takšno zanikanje suverenosti ljudstva bi bil zadnji dokaz njegovega tiranstva: vendar ste lahko opazili, da odkar je revolucija, za kralja ni značilno, da bi se odkrito upiral; s pohlevnostjo in navidezno neotesanostjo in preprostostjo je znal spretno razcepiti ljudi; njegova stalna politika je vedno bila ostati neomajen ali pa sodelovati z vsemi strankami, tako kot je danes videti, kot da sodeluje z lastnimi sodniki zato, da bi bila vstaja videti kot ljudski in zločinski upor.

Zlahka spreobrnemo duha številnega zbora, če vzgibamo njegove močne strasti. Le kdo ne vidi, da vlada obrambi tiranije isti duh, ki je nekoč vodil preprosto in zvito tiranstvo? Nekoč se ljudstva ni bal; pa tudi zdaj se vas ne boji: zatiral vas je preprosto in enako se brani: tako obnašanje vas spravlja bolj v stisko, ki vam nehote uničuje energijo, kot pa v občutek prepričevanja. Katera spretnost, katera veljava velikih dogodkov prizanaša velikim krivcem?

Toda stvari je treba vzeti znova od začetka, da nas ne bodo obtožili, da smo se površno izrekli o tako resni zadevi. Ne bom povzegal obrambe v podrobnostih, le njenega duha bom povzel.

Ne mislim, da vas hočejo prepričati, da so bili leta 1789 Stanovi sklicani zato, ker so želeli potolažiti ljudstvo in mu dati svobodo. Potreba, da bi ponižali parlamente, katerih težnje so dražile ponos prestola, poslabšanje gospodarstva in financ, posebni način izžemanja ljudi z lastnimi rokami, muhavost državnih pokrajin, prevladovanje dvora, ki ga je kraljeva slaba volja hotela ponižati, dodajte še ambicijo nadutega in plebejskega ministra in že imate povode, ki so pripeljali do sklica Stanov.

V prvih dneh svoje oblasti je narodna Skupščina odstranila samo vmesne vrste; ker je bila kraljevina izolirana, je stanove zapolnila z ljudstvom. Kralj ni računal na to, da bo padec stanov potegnil za seboj padec tiranije. Potem ko je narodna Skupščina zadala svoje prve udarce, je kralj zbral vso svojo avtoriteto; da bi zatrl njo samo. Predstavljajte si tiranijo enega v veliki Državi, kjer so stanovi ukinjeni in v kateri je zakonodajna moč v oblasti kralja! Zločini tiranstva so včasih tako umetelno stkani, da jih lahko spregledamo šele po dolgi, neprehodni poti.

Kralj je poskušal zaustaviti moč, ki jo je bil ustanovil zato, da bi postala odvisna od njegove. Vemo kako silovito je predstavnikom občin narekoval svoje prve zahteve. Ali je celo pri tem nadaljeval osnovne zakone monarhije? Poglejte si te zakone in odkrili boste, da pred njim ni noben vladar imel s Stanovi tako resnih, despotskih, prikritih računov. Spomnimo se kako spretno je zavrnil zakone, ki so ukinjali cerkveni in fevdalni režim. Toda, ko je ljudski pogum vse potegnil za seboj, se je Ludvik oborožil z umerjenostjo: storil je vse najboljšo, kar je mogel, da bi pridobil ljudstvo, ne da bi kompromitiral oblasti; ni skoparil s sladkimi besedami, ki blažijo rane ljudstva in ga omeščajo ter navdušijo za tiste,

ki so mu vladali; prizadejal je največje zlo, ne da bi ljudstvo to opazilo; in vse to je storil pod pretvezo spoštovanja do novih zakonov, ki jih je hotel osovražiti.

Takrat smo videli, kako se je kralj, ves temačen in neizprosen sredi svojih dvorjanov, katerih slabosti in ničevost za velika dejanja je cenil, pokazal med ljudstvom razumevaajoč in kako se je veselil njegovih zmag. Ubogo ljudstvo, vzklikalo si od veselja na glavni poti v Versaillesu in postavljalo špalir njemu, ki je tvojim branilcem pripravljaval vešala, tebi pa okove in revščino, nisi vedelo, kako drago te bosta nekega dne stali tvoja popustljivost in zaslepljenost!

Ko ga je vaš predsednik vprašal po nasilju, ki ga je izvajal nad ljudstvom, je Ludvik odgovoril: "Tedad sem bil gospodar, storil sem, kar se mi je zdelo dobro".

Ne oporekam sredstvom, ki jih je Ludvik uporabil za zatiranje ljudstva in da bi izvédel to, čemur je rekel dobro; ravno tako mu ne oporekam besede gospodar, čeprav so v sistemu naše monarhije in po priznanju njegovega prednika kralji vladali samo po zakonu; oporekam mu, da je bil po neuspehu sredstev, za katera prizna, da jih je uporabil, ker je bil tedaj, kot pravi, gospodar, tako hinavski, da je kazal veselje nad pridobitvami ljudstva; da je rekel ljudstvu, proti kateremu je poslal svoje vojake in proti katerim je uporabil vsa nasilja tiranije; da je rekel temu ljudstvu, da si želi le njegove svobode, da se je razveselil nad begom njegovih vojakov in nad smrtjo tistih, ki so izpolnili le njegovo voljo, kajti gospodar je bil on, da je hlinil brezbrzižnost, ljubezen do ljudstva, medtem ko si je ustvarjal drugačno prepričanje o stvareh in medtem ko je podvzel najgrše ukrepe, da bi si zagotovil gospostvo; kaj naj si mislimo o navidezni naivnosti, s katero pravi: "Takrat sem bil jaz gospodar in hotel sem dobro"?

Vsaj iskreni ste bili, Ludvik. Kateri državni zakon in kakšno velikodušno čustvo pa vas je privedlo v zvižnost takrat, ko ste bili najšibkejši?

Priznati je treba, da takrat to obnašanje ni bilo pozitivna ocena za vladarja, ki se je le malo oziral na vest poštenih ljudi. Bili ste nad ljudstvom, ste rekli; niste pa bili nad pravico, in vaša oblast vas ni ščitila pred zamero pogumnih mož, ki delujejo za javno blaginjo. Takrat vam torej niso mogli soditi; toda, ali ste bili zato manj krivi in ali se vaša oblast ne bi morala zagovarjati, brž ko bi se vaše izdajstvo razkrilo?

Oprostil bi vam navajenost na kraljevanje, negotovost, teror prvih viharjev, prikrivanje, ki ste se ga poslužili, da bi ohranili strašne pravice, ki so brezsrčni duši še pri srcu; ampak potem, ko je državna Skupščina naredila koristne reforme, ko je predstavila Človekove pravice kralju v odobritev, kakšno neupravičeno nezaupanje in kakšen drug razlog kot žeja po kraljevanju, kot groza pred javno srečo, je ovirala predstavnike ljudstva? Tisti, ki je govoril: Moje ljudstvo, moji otroci; tisti, ki je rekel, da živi le za srečo naroda, ki je govoril, da je srečen samo, če je narod srečen, nesrečen zaradi njihove nesreče; tisti mu je odklonil njegove najbolj svete pravice, nihal je med ljudstvom in svojim ponosom in hotel javno blagostanje, ne da bi hotel tisto, kar ga ustvarja. Ludvik je jokal: iz besa ali od ginjenosti? Vemo za dušo, ki jo strah in krutost raznežita; tak je bil Ludvik XI, ko je molil k nebu kadar je šel prelivat kri; toda prvič pod soncem, odkar nam zgodovina poroča o dogodkih, je bil sistem kraljevega tiranstva blagost in podoba dobrote; povsod je nadomeščal domovino, poskušal je vzbujati čustva, ki pripadajo samo njej; toliko bolj zvita past, kajti ko ji je dodal skrito nasilje in spletke, je Ludvik spodkopaval zakone s silo, s prefinjenostjo svojega obnašanja in z interesom pokvarjene narave.

Te solze niso bile zaman, še tečejo v srce vseh Francozov; oni ne dojamejo te nelojalnosti; dolgo so ljubili Ludvika, ki je načrtoval, kako jih bo zaslužnil. Nesrečnik je že dal pobiti tiste, ki so ga takrat ljubili!

Koliko napadov je bilo potrebnih, da so spregledali! Niti kraljev beg, niti njegov protest, s katerim je uničil svobodo, niti odklonitev, da bi se podal na oltar Federacije, kamor ga je klicala domovina, da bi ga stisnila na svoje prsi, nič ni moglo odpreti oči ljudstvu, ki ga je še kar naprej ljubilo.

Pustili smo mu žezlo. Je bil hvaležen? Kaj je dobrega storil? Kako je kraljeval? Ljudstvo je poznalo svobodo le po krvavi zastavi. Vladavina, ki je hotela zatreti svobodnega duha, v tej monarhiji ni odvrгла orožja; in medtem ko so v Nancyju davili ljudi, medtem ko so čestitali Bouilléju, so v Parizu odigrali ganljive prizore, ki jih je bil pripravil hladen zločin; ljudstvu so govorili, ko so ga varali in mu metali nekaj novčičev, da bi ga ganili: "Hotel bi imeti več!" In vendar so vam govorili o trezorju, ki je bil spravljen v Septeuilu in o denarnih nakaznicah, namenjenih v tujino; Ludvik pa je zaigral skoraj revščino!

Ludvik je škodil poštenju. Komu se bo še zdelo pristno? Tako torej, rahločutneži, če ljubite ljudstvo, če vam je pri srcu njegova usoda, se vas bodo z grozo izogibali; kraljeva lažnost, ki je potvarjala čustva, bo onemogočila, da bi vam še verjeli; zardevali bomo od sramu, da bi bili videti rahločutni.

Kakšne skrbi pa so obhajale Ludvika, potem ko se je takole sprehodil po Parizu in se vrnil v palačo? Poglejmo v njegove dokumente. Plačeval je lopove, da so spreminjali javno razpoloženje; izdajstvo je zastrupljalo vse, prav do ploskanja na tribunah in do ušes državljanov na ljudskih zborovanjih; najemal je špijone; in, končno, veste, kako spretno je bil sestavljen sistem korupcije.

Med kraljevimi dokumenti nismo našli modrih načel za vladanje; niti Človekovih pravic samih in sploh ničesar, kar bi tudi najdrznejšemu sofistu dovolilo, da bi trdil, da je kralj sploh kdaj ljubil svobodo. Načrte za zlorabo ustave, za njeno uničenje: take stvari so našli tam, s takimi stvarmi se je ukvarjal kralj; in za kogarkoli, ki zna razmišljati, je njegovo vedenje v skladu z njegovimi načeli, ki so postala znana.

Dobro in lahkoverno ljudstvo, saj ne pozna ambicij in spletk, ne bi nikoli zasovražilo vladarja, če bi vladar spoštoval njegove pravice in če bi mu pošteno vladal. Netil je upore, da je lahko z orožjem izvajal zakone, da je lahko obsodil ljudstvo in dovolil krutost.

Toda vse je prikazal pod ugodnim videzom. Ludvik opravičuje zločin s pretvezo, da je to človeška poteza; celo dvoumnosti besed se poslužuje: 600.000 ni bilo izročeni na kraljevo povelje, ampak na povelje Gospoda. . . Kje pa je Ludvik to izvedel in kakšen je ustavni odnos med njim in Gospodom? Kakšno knjigovodstvo sta imela med seboj Gospod in on?

Vse izkoristi, celo o uporništvu se je govorilo, da bi obtožili vstajo.

Ljudstvo se ne upira, če je vladar pravičen, tako kot morje ni razburkano, če je zrak miren. Ali bi ljudstvo lahko bilo mirno in brez skrbi, če pa so se borili proti njegovim pravicam, če so ovirali napredovanje javnega reda? Dvor je bil poln premetenih in spretnih ljudi: na dvoru ni bilo videti niti enega samega poštenjaka: tam so cenili duhoviteže, sposobnih ljudi pa so se bali.

20. junija je ljudstvo prosilo za odobritev zakona, ki mu veliko pomeni. Kakšna pa je svobodna vladavina, v kateri je zaradi zlorabe zakonov zločin nedotakljiv, tiranstvo sveto,

kjer je zakon le past, ki ščiti nasilje nad ljudstvom in služi samo za to, da je močni nekaznovan proti šibkemu?

Kako naj bo ljudstvo mirno sredi nevarnosti, ki mu groze iz vseh strani? Lahko je prikriti sporazum med Ludvikom in cesarjem in pruskim kraljem v mirovni pogodbi iz Pilnitz; sodstvo nima nobene materialne oblasti nad prikrivanjem velikih zločinov. Lahko je prikriti nemire v Avignonu, upor v Jalèsu pod pretvezo, da so to nujnosti, ki jih povzroči velika revolucija; vendar naj se presoja na podlagi kraljeve morale, njegovih pogledov, ki so jih zasegli v njegovih dokumentih, njegove naklonjenosti načrtom kontra-revolucije, ki so se mu jih drznili predložiti; zločina sicer ne vidite, ste pa šokirani. Lahko je prikriti vse napade; toda sovražnik je bil na meji ozemlja, v Državi je bil strah, vojske so bile razpuščene, generali so bili dogovorjeni z dvorom in s sovražnikom. Sovražniki javne blaginje so bili nesramni; straža v Tuilerijah je grozila državljanom, grozila je zakonodajalcem, grozila svobodi; kralj sploh ni vladal: bil je nedotakljiv v svoji administraciji; je bil nedotakljiv tudi pri tem, da je odklonil vladanje? Med upravami in med njim ni bilo nobenih političnih odnosov. Izvršilna oblast je delovala samo kot konspiracija; spletkarila je proti zakonu, spletkarila je proti svobodi, spletkarila je proti ljudstvu, mi pa se pritožujemo zaradi uporov in čudimo zaradi legitimnega upora vsega ljudstva in to pripisujemo klikam! Ko je v Državi vsak posameznik užaljen, ko so pretrgane vezi zaupanja, ki državljanje vežejo na vladarja in ko skrivna zamera vseh posameznikov povzroči vihar in vsesplošno zmedo, vladarja že ni več: suveren ima že zopet vjeti v rokah.

Zlahka vidimo, da je Ludvik prepozno opazil, da je razpad predsodkov omajal tiranijo. Kakšna njegova vest je mogla zadržati odobritev, ko pa je vendar odklonitev spravila Državo v nevarnost? Samo vest in vera brez slehernega človeškega občutka za domovino, zaradi katere je pozabil, da vlada za domovino in ne zase!

Je res ljubezen do domovine, torej poštenje, narekovalo kralju tisto pismo, ki ga je napisal clermontskemu škofu, v katerem je videti, kot da namerava spet vzpostaviti tiranijo, potem ko je bil že obljubil s prisego, da bo ohranil svobodo? No, vsaj ne moremo zanikati, da njegova ambicija ni prevladala nad vero, če se mu je že zakon upiral; rajši kot da bi bil krivoprisežnik, je moral nehati biti kralj. Ni Boga, ki bi zahteval, da vznemirjamo svet in da moramo biti izdajalci zato, da ga častimo; če njegovo vedenje pogledamo s tega vidika, je Ludvik prevaral boga, prevaral ljudi in je kriv pred vsemi strankami.

Ali je moglo biti ljudstvo, preveč nedolžno, preveč preprosto, da ne bi razločevalo ali pa ne občutilo, kaj je narobe, mirno? Sedaj poznate sovražne načrte, ki jih je kralj sam naklepal proti njemu; čas je še preveč opravičil ljudsko nezaupanje. Rekli so vam, da v tuilerijski vreči zakon ni s pečati zaščiten dokumentov, ki bi jih Ludvik lahko predložil tistim, ki mu jih oporekajo. Zakaj pa jih je tako varno spravil? Zakaj jih je opremil z opombami? Ali jih ne bi bil moral z gnusom zavreči? Toda ne smemo nečloveško uživati pri tem, ko krivca prizadenemo na najbolj šibki točki; preidimo na 10. avgust.

Palača je bila polna morilcev in vojakov; še predobro veste, kaj se je zgodilo; s potvarjanjem resnice so kraljevi branilci še preveč očrnili dogodke. Ludvik pravi, da 10. avgusta sploh ni prelival krvi; ali pa je kaj storil, da bi preprečil prelivanje krvi? Ali pripovedujejo za tisti nepozabni dan o kakšni njegovi junaški ali dobrosrčni potezi? Govoril je, da je na kraju samem hotel preprečiti velik zločin; in kateri večji zločin naj bi

preprečil kot ubijanje državljanov? Prišel je med vas, s silo se je pojavil. Tam, na tem mestu so vojaki, ki so ga spremljali, grozili predstavnikom ljudstva. Prišel je v osrčje zakonodaje, njegovi vojaki so prelomili njen azil. Prebil se je takorekoč z zabadanjem meča v drobnoje domovine, da bi se v njem skrtil. Mar se je tam, sredi gneče, vsaj za trenutek zazdelo, da se vznemirja zaradi preliivanja krvi? Ker je nevhvaležen do obeh strani, ga ni ogroženost njegovih služabnikov nič bolj ganila kot ogroženost ljudstva. Kar stresse nas, če pomislimo, da bi ena beseda, ena sama beseda lahko zaustavila divjanje vojakov, da bi mogoče ena beseda, ena kretnja z roko pomirila ljudstvo; toda, tistim, ki jih je izdal, sploh ne zaupa. Da bi opravičili nasilje v Tuileries pred 10. avgustom, nas sprašujejo, kaj bi mi storili, če bi zapeljana množica prišla sem. Kaj je storila zakonodajna oblast, da bi zaščitila svoj azil pred grožnjami kraljevih stražarjev, Švicarjev in dvorjanov? Kaj je storila 10. avgusta? Kaj je storila med šestdeset tisoč tujci v Parizu? Kaj so storili Stanovi v Jeu de Paume? In mi, ali nismo do danes zavračali oboroženo silo?

Branilci kralja, kaj zahtevate zanj od nas? Če je nedolžen, je krivo ljudstvo. Končno moramo odgovoriti, kajti v razpravi je obtožena domovina.

Slišal sem govoriti o pozivu ljudstvu, o razsodbi, ki jo bo ljudstvo izreklo preko nas.

Državljeni, če boste dovolili poziv ljudstvu, boste rekli: "Dvomljivo je, ali je tvoj morilec kriv." Ali ne vidite, da tak poziv hoče ločiti ljudstvo in zakonodajno telo, da hoče oslabiti predstavništvo; predstavništvo hoče zopet vzpostaviti monarhijo, ukiniti svobodo; in če bi spletki uspelo spremeniti vašo sodbo, prosim vas, Gospodje, kaj bi vam preostalo drugega, kot da se odpoveste republiki, kot da pripeljete tirana nazaj v njegovo palačo. Kajti, od pomilostitve do zmagoslavja je za kralja le en korak in od tod je le korak do zmagoslavja in pomilostitve monarhije. Toda, ali mora sodnik biti ljudstvo tožilec, umorjeno ljudstvo, zatirano ljudstvo? Ali se ni po 10. avgustu ljudstvo samo odpovedalo tej vlogi? Ker je dobrosrčnejše, bolj rahločutno, manj nečloveško kot tisti, ki bi mu radi poslali krivca, je hotelo, da se o njegovi usodi izreče svet. To sodišče je že tako preveč popustilo. Če tiran poziva ljudstvo, ki ga obsoja, počne nekaj, česar še Karel I. ni upal. V monarhiji, ki je na oblasti, ne sodite vi kralju, kajti vi sami niste nič, ampak sodi in govori preko vas ljudstvo.

Državljeni, zločin ima krila, razširil se bo po kraljestvu, prisluhnilo mu bo ljudstvo. O vi, čuvarji javne morale, ne zapustite svobode! Ko neko ljudstvo pride iz zatiranja, je tiranu sojeno. Z zastraševanjem z njegovimi ekcesi bodo storili vse, da bodo ljudstvo omehčali. Človečnost, o kateri vam govorijo, je krutost do ljudstva; oprostitev, ki vam bi jo radi predlagali, je smrtna obsodba za svobodo in, ali mora ljudstvo samo oprostiti tiranu? Ali nima suveren kot Najvišje bitje zakonov v morali in večni pravici? In kateri zakon narave je dovolil velike zločine? Ljudstvo prosijo za oprostitev; kako pa naj drugače govorijo, če hočejo rešiti kralja in če je tuje zlato podkupilo volilne glasove? Ravno tako ne pozabite, da zadostuje en sam glas, da prepreči pomilostitev tirana.

Ta dan bo odločal o republiki; mrtva je, to je dejstvo, če tiran ne bo kaznovan. Sovražniki javne blaginje se zopet pojavljajo, pogovarjajo se, zbirajo, upajo; tiranija zbira svoje ostanke, tako kot kača zopet sestavi svoje dele. Vsi zlobneži so za kralja: kdo naj bi bil torej tukaj zanj? Eni imajo na jeziku hinavsko usmiljenje, drugi pa jezo; vse uporabljajo, da bi pokvarili ali pa zastrašili ljudi. Zagotovite si hvaležnost ljudstva v prihodnjem času s tem, da se izkažete s strogostjo. Bodite bolj dostopni za njegov resnični interes kot pa za ničeve pripombe in ničevo kričanje, s katerim hočejo spretno pritegniti vaše spoštovanje do

njegovih pravic, zato da bi jih uničili in prevarali ljudstvo. Razglasili ste naglo sodišče za vse tirane na svetu, svojemu bi pa prizanesli! Ali bomo torej sprejemali krvave zakone samo proti zatiranim, zatiralcu pa bomo prizanašali?

Med ljudstvom in celo med vami se je govorilo, da bi odpoklicali tiste, ki so izrazili svoje mnenje. Tisti, ki brez koristoljubja želijo le dobro na zemlji, ne bodo nikoli preganjali kralja iz maščevalnosti; vendar morajo iz ljubezni do domovine po vseh nevarnostih, ki sta jih doživela ljudstvo in svoboda v zadnjih dveh letih, postati pravični in neomajni. In ali so užasa, ki jih bo prizadela prava resnica, čisto čista? Vse, kar je bilo izrečeno, da bi rešili krivca, si je tukaj rekel sam pri sebi vsakdo iz pravičnosti in poštenja; če pa domovina še ni odbila naše nemoči, s kakšno pravico bi potem krivec odbijal našo pravičnost? Kakor hitro ste razpravljali o razsodbi, je osebno mnenje vsakega izmed nas postalo delček odloka, s katerim mora biti razglašena razsodba. Ali bodo rekli, da smo s tem, ker smo izražali svoje mnenje o kralju, že postali njegovi tožilci? Nikakor ne; razpravljali smo in Ludvik ne more odbiti sodnika, ki jih pošilja ljudstvo, ne da bi odbijal ljudstva.

Nenavadno smo se motili o načelih in značaju te zadeve. Ludvik hoče biti kralj, hoče govoriti kot kralj celo tedaj, ko se tega brani; toda človek, ki ga je nepravilnost postavila nad zakone, ima pred sodniki le še svojo nedolžnost ali pa svoje zločine. Naj torej Ludvik dokaže, da je nedolžen, samo s tem lahko prekliče naše obtožbe: nedolžnost se ne boji nobenega sodnika, ne boji se ničesar. Naj Ludvik dokaže, da so spisi, ki ste jih videli, naklonjeni svobodi, naj pokaže svoje rane, pa obsodimo ljudstvo.

Rekli bodo, da je revolucija končana, da se ni treba ničesar več bati od tirana, da uzurpatorja zakon kaznuje s smrtjo; toda, državljani, tiranija je trs, ki ga veter upogne, pa se zopet vzravna. Čemu torej pravite revolucija, padec prestola, uničenje raznih zlorab? Moralni red je kot fizikalni red: zlorabe za trenutek izginejo, tako kot izpareva vlaga iz zemlje; zlorabe se spet kmalu pojavijo, tako kot vlaga zopet pade na zemljo iz oblakov. Revolucija se začne, ko je konec s tiranom.

Poskusil sem prikazati kraljevo obnašanje, na vas je, da ste pravični. Odstraniti morate vsako razmišljanje, ki ni pravično ali ni za javni blagor. Predvsem ne smete kompromitirati tako drago plačane svobode; razsoditi morate suvereno. Sicer bi največji krivec, predvsem pa kralj, užival med nami pravico, ki jo odklanjamo državljanom, in tiran bi bil še vedno nad zakoni, celo po tem, ko bi bil obsojen. Prav tako nikakor ne smete dovoliti, da bi komurkoli oporekali; kajti razprava je pozvala želje in mnenje vsakogar; če obtožijo tiste, ki so govorili o kralju, bomo v imenu domovine obtožili tiste, ki niso rekli ničesar v njeno obrambo, ali tiste, ki jo varajo.

Domovina je v sredi med vami, izberite med njo in kraljem, med izvajanjem pravice ljudstva in med izvajanjem vaše osebne slabosti.

Če hočete, postavite na tehtnico zglede, ki ga dolgujete zemlji, pobudo, ki ste jo dolžni svobodi, nespremenljivo pravico, ki ste jo dolžni ljudstvu, in zločinsko usmiljenje do tistega, ki nikoli ni bil pravičen; recite Evropi, ki je poklicana za pričor: "Uporabi svoje kralje proti nam, mi smo bili uporniki"; upajte se govoriti resnico, kajti zdi se mi, da se tukaj bojite biti odkritosrčni. Resnica potihem tli v vsakem kot večna lučka v grobnici. Če pa je kdo, ki ga usoda republike nič ne gane, naj pade tiranu k nogam, naj mu vrne nož, s katerim je pobil vaše sodržavljane, naj pozabi na vse njegove zločine, naj sporoči ljudstvu, da so nas podkupili, in da smo se za za njegovo korist zmenili manj kot za usodo morilca.

Da bi omilili vašo razsodbo, vam bodo govorili o klikah. Tako monarhija še prevladuje med nami in običaji republike sploh niso upoštevani; klike mora podrediti republika, zakonodajna oblast. Sicer bi svobodo zagotavljal tiran, s pogodbo med zločinom in ljudstvom, usoda domovine pa bi bila odvisna od njegove kaznovanosti! Taka slabost je sramota za vas. Svobode nismo dosegli brez težav; toda, v položaju, v kakršnem smo, se ne smemo bati, moramo zmagati in znali bomo triumfirati! Noben pomislek ne more zaustaviti toka pravice, je spremljevalka modrosti in zmagoslavja.

Prosim, da vsak član konventa pride na tribuno in izgovori tele besede: "Ludvik je *ali* ni kriv". Potem bo krivda ali oprostitev ravno tako razglašena z osebnim izjavljanjem. Nato pa bo predsednik sestavil in razglasil sodbo.

Prevedla Jožica Pirc